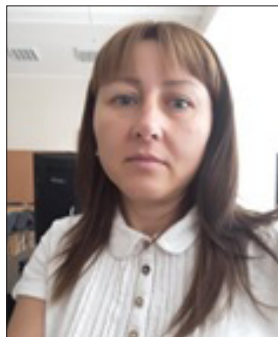

Impactul lecturii în oglinda indicatorilor statistici și de performanță

Valentina POPA

Rezumat:

Articolul reflectă rezultatele cercetării statistice privind activitatea bibliotecilor din sistemul național de biblioteci în anii 2018-2019. Autorul relevă evoluția de utilizare a bibliotecilor și a serviciilor acestora. O primă imagine a gradului de utilizare a bibliotecilor, respectiv a serviciilor acestora, ne este oferită de indicatorii statistici și indicatorii relaționali precum: utilizatori activi, intrări per utilizatori, împrumuturi, indicele mediu de lectură etc.

Cuvinte-cheie:

sistemul național de biblioteci, carte, lectură, indicele mediu de lectură.

Abstract:

The article reflects the results of the statistical research on the activity of libraries in the National Library System in the years 2018-2019. The author reveals the evolution of the use of libraries and their services. A portrayal of the degree of importance of the libraries, respectively of their services, is provided by means of statistical indicators and relational indicators, such as: active users, inputs per user, library loans, average reading index, etc.

Keywords:

National Library System, book, reading, average reading index.

În ultimii ani se vorbește tot mai mult despre criza lecturii. Cert este faptul că îngrijorarea privind starea lecturii, ca bază a cunoașterii, este una de proporții internaționale.

Timpurile se schimbă, apar noi tehnologii, iar pentru tânăra generație devine plictisitor să răsfoiască o carte. Tânăra generație se declară a fi prea ocupată și nu mai găsește timp pentru citit. De ce nu mai citesc tinerii? De ce interesul pentru lectură și literatură este din ce în ce mai scăzut în rândul generațiilor tinere? De ce pragurile bibliotecilor sunt din ce în ce mai rar călcate de adolescenți, de elevi, în general? De ce vârsta celor care intră într-o librărie a crescut semnificativ în ultimii ani, în timp ce numărul celor care răsfoiesc o carte într-o librărie a scăzut? Aceste întrebări ni le punem nu doar noi. Fenomenul este extins și se manifestă în multe țări, nu doar în cele europene.

Sondajele realizate în ultimii ani în rândul adolescenților arată că marea majoritate nu citește nici măcar o carte pe an, iar cei care citesc alocă foarte puține minute pe zi lecturii unei cărți. Timpul liber, în general, nu și-l ocupă cu cititul cărților. Adolescenții preferă distracțiile, dar cel mai mult și mai îngrijorător, o spun din ce în ce mai des și mai apăsător specialiștii în educație și psihologii, aceștia își ocupă o bună parte din timpul liber, dacă nu tot, stând pe rețelele de socializare și pe internet. Oare care este motivul că ne îndreptăm spre o societate în care nu se mai promovează lectura? Prezența lecturii și, respectiv, absența acesteia are un impact colosal.

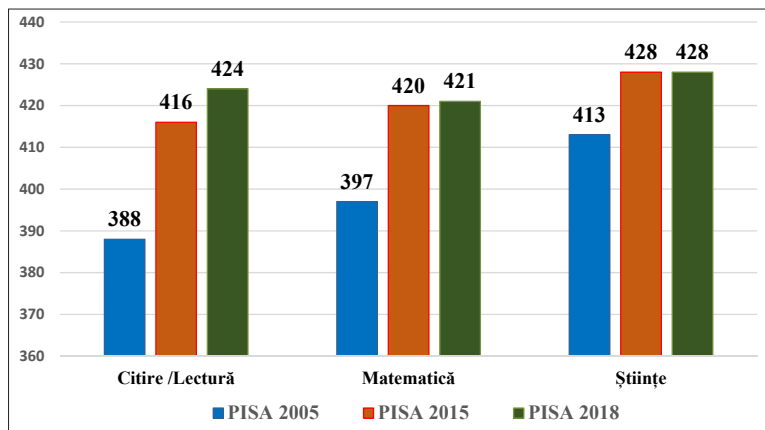
Criticul literar Dan C. Mihăilescu a declarat într-un interviu că, dacă ar trebui să încurajeze tinerii să citească, le-ar spune că lectura „te face om nu doar moral, ci și material”.

Potrivit raportului Programului pentru Evaluare Internațională a Elevilor – PISA 2018, lansat de către Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Republica Moldova se află pe locul 51 din cele 79 în clasamentul

acestui program internațional, care evoluează o dată la trei ani competențele elevilor cu vârsta de 15 ani, în trei domenii de bază: citire/lectură, matematică și științe. În cadrul PISA 2018, Republica Moldova a înregistrat un punctaj mediu de 424 de puncte la citire/lectură, 421 de puncte la matematică și 428 de puncte la științe, comparativ cu media Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD) – 487 de puncte la citire/lectură și 489 de puncte la matematică și la științe. Raportul arată că 43% dintre elevi din țara noastră nu ating nivelul minim de competență la domeniile citire/lectură și la științe, iar 50% – la matematică. Asta înseamnă că persoana, deși instruită în sensul parcurgerii școlarității, nu este capabilă să înțeleagă, să decodeze ceea ce citește sau aude, nu poate explica/exprima ceea ce citește, are dificultăți în efectuarea unor operații matematice simple, are inabilități în privința competențelor de bază, în realizarea conexiunilor dintre cunoștințele dobândite (6).

Datele prezentate demonstrează că Republica Moldova a reușit performanța de a nu descrește punctajele medii la niciunul dintre domeniile evaluate. Suntem printre cele 16 țări care nu au descreșteri la punctaje. Chiar avem și o ușoară creștere (5).

Diagrama 1. Evoluția punctajelor medii în PISA ale elevilor din Republica Moldova

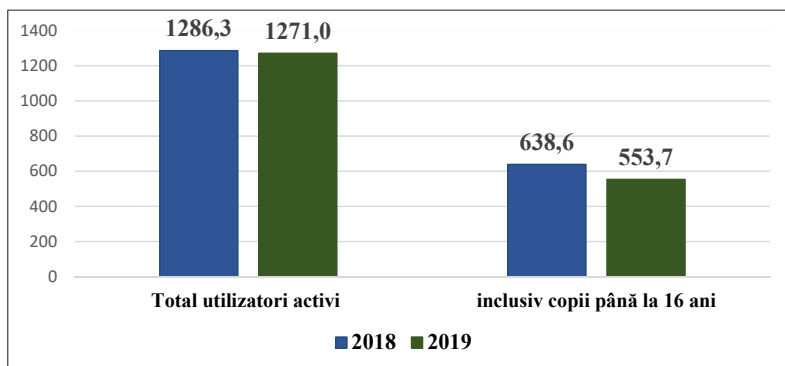
În speranța influențării opiniei celor care consideră cititul o pierdere de timp, cercetările demonstrează adevăruri evidente ale beneficiilor lecturii:

- îmbogățește cultura generală;
- dezvoltă abilitatea de-a învăța, de-a munci;
- dezvoltă memoria;
- îmbogățește vocabularul;
- este un instrument de dezvoltare și educare personală;
- lărgeste orizontul cunoștințelor;
- face bine sufletului și psihicului.

Biblioteca modernă își consolidează rolul în Societatea Informației și Cunoașterii ca „... un serviciu public de asigurare a accesului la lectură și de dezvoltare a interesului pentru informare, învățare, educație și cercetare, activități culturale, precum și prin sporirea capacităților de implicare a bibliotecii în transferul de cunoștințe și în formarea liberă a opiniilor” (3, art. 1).

Materialul ce urmează prezintă rezultatele cercetării statistice privind activitatea bibliotecilor din sistemul național de biblioteci în anii 2018-2019. Să urmărim evoluția utilizării bibliotecilor și serviciilor acestora. O primă imagine a gradului de utilizare a bibliotecilor, respectiv a serviciilor acestora, ne este oferită de datele statistice anuale ale utilizatorilor activi.

Diagrama 2. Utilizatori activi în sistemul național de biblioteci în anii 2018-2019

Observăm o scădere continuă a numărului de utilizatori activi, față de anul 2018. Micșorarea numărului de utilizatori activi cu vârsta până la 16 ani reprezintă un factor de îngrijorare pentru biblioteci.

Cercetările psihologice au demonstrat: dragostea de carte poate fi cultivată până la vârsta de nouă ani. Mai târziu să trezești interesul pentru lectură este mai complicat, câte odată chiar imposibil. Așadar, această responsabilitate cade pe umerii părinților, căci ei sunt cei care le spun povești copiilor înainte de somn, răspund la multe întrebări de genul: „De ce...?”. S-a dovedit că anume copiii cărora li s-au citit din primii ani de viață, au succese mai bune la școală. Fiecare părinte își dorește un copil educat, deștept, inteligent și apreciat. Una dintre căile de realizare a acestor obiective este lectura. Lectura trebuie să constituie o activitate cotidiană fundamentală, deoarece contribuie la îmbogățirea vieții fiecăruia dintre noi (2). Odată cu formarea la copii a culturii informației și a culturii lecturii, ei vor utiliza serviciile oferite de biblioteci, conștientizând importanța acestor instituții în viața lor.

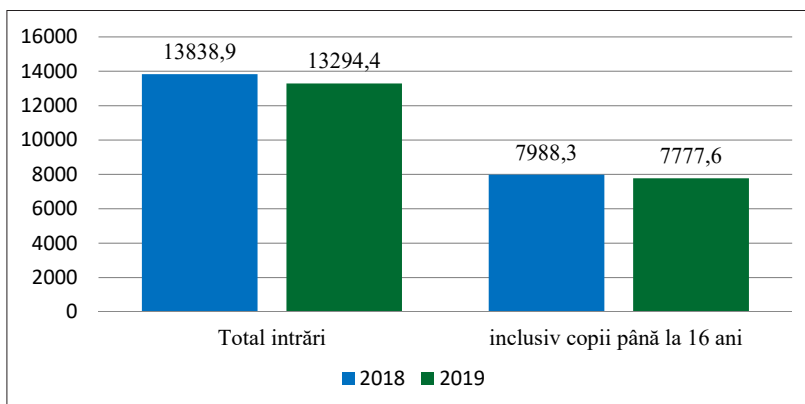
În activitatea de educare a culturii lecturii la copii și adolescenți, bibliotecile acordă sfaturi utile părinților: să discute mai mult cu copiii, să se joace cu copiii; să stabilească cel puțin 10 minute pe zi pentru a lectura în familie; să aleagă cărțile împreună cu copiii; să citească corect, fluent și expresiv; să citească pe roluri împreună cu copilul; să citească pretutindeni și întotdeauna; de sărbători să ofere în dar cărți; să viziteze librăriile, bibliotecile împreună cu copiii; să discute despre cartea citită; să creeze minibiblioteci la domiciliu; să demonstreze interesul pentru lectură prin exemplul propriu; să nu pedepsească copilul, obligându-l să citească (2).

Lectura constituie și un izvor de cunoștințe în toate domeniile, fiindcă un copil care a căpătat deprinderea lecturii va citi peste ani nu numai cărți de povești, distractive, dar și lucrări științifice, despre gospodărie, agricultură etc. În materiile de educație, prin intermediul lecturii, vom dezvolta anumite sentimente, imaginația, educația morală, iubirea de țară, de părinți, de bătrâni, semeni, adulți etc.

În anul 2019, odată cu scăderea numărului de utilizatori activi în biblioteci, vine și micșorarea numărului de intrări realizate în această perioadă de timp

comparativ cu anul 2018. Calculând indicatorul relațional de intrări în bibliotecă pe cap de utilizator (prin raportarea numărului total de vizite fizice la numărul total de utilizatori activi), observăm că fiecare utilizator activ în anul 2019 a utilizat serviciile bibliotecii în medie de 10 ori, ceea ce este considerat în mediul profesioniștilor un rezultat destul de bun.

Diagrama 3. **Intrări în sistemul național de biblioteci în anii 2018-2019**

Numărul de împrumuturi este un indicator reprezentativ în demonstrația importanței bibliotecilor și a relevanței activității lor pentru utilizatori. Demersul interpretativ asupra nivelului de utilizare a serviciilor de lectură oferite de biblioteci este semnificativ și important în direcția optimizării activităților care ar contribui la îmbunătățirea lor. În corelație cu scăderea numărului de intrări în biblioteci vine și scăderea indicatorilor relaționali de utilizare a serviciilor de lectură ale bibliotecii, adică micșorarea numărului de împrumuturi realizate în această perioadă de timp. Valorile statistice corespunzătoare împrumuturilor, prezentate în tabelul de mai jos, confirmă acest fapt.

Tabelul 1. Dinamica împrumuturilor în SNB: date statistice comparative 2018-2019

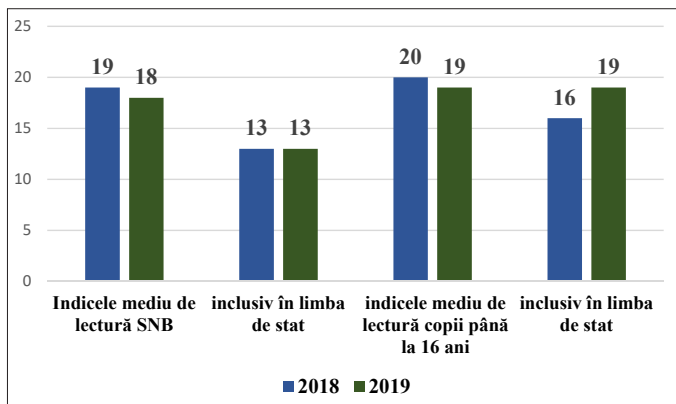
Anul	Total împrumuturi	în limba de stat	Din care copii până la 16 ani	În limba de stat	Împrumut per utilizatori activi
2018	24 180.2	17 022.4	12 984.8	10 074.9	19
2019	23 039.5	16 917.6	11 892.2	9 608.4	18

Indicele mediu de lectură

Indicele mediu de lectură reflectă relația dintre numărul de împrumuturi, raportat la numărul de utilizatori activi.

Datele expuse în *diagrama nr. 4* ne prezintă interesul pentru lectură al utilizatorilor activi, inclusiv utilizatori activi până la 16, în dinamică în anii 2018-2019. Indicele mediu de lectură al edițiilor în limba de stat, copii până la 16 ani, a înregistrat o creștere în anul 2019, ceea ce ne confirmă repetat că interesul pentru lectură al acestui segment de utilizatori ai bibliotecilor este mai mare.

Diagrama 4. Indicele mediu de lectură în sistemul național de biblioteci în anii 2018-2019

Pentru satisfacerea necesităților utilizatorilor biblioteca trebuie să acționeze în vederea îmbunătățirii și înnoirii colecției pe diverse suporturi, în special documentelor în limba de stat. Volumul colecțiilor de publicații în limba de stat, deținute de biblioteci, crește foarte lent. În anul 2019, publicațiile în limba de stat constituiau doar 40,3% din totalul colecțiilor deținute, iar 59,7% reprezentau publicațiile în alte limbi, inclusiv publicații cu grafie chirilică.

Calitatea colecțiilor unei biblioteci este reflectată în mare parte prin rata medie de circulație a colecției și rata medie de înnoire a colecției.

Rata de circulație a colecțiilor este un indicator al calității colecțiilor de a răspunde cerințelor informaționale ale utilizatorilor, în anul 2019 ea fiind de numai 0,4 – este cea mai mică cifră înregistrată vreodată de sistemul național de biblioteci.

Conchidem faptul că interpretarea acestor indicatori ar trebui să constituie un subiect aparte în procesul de negociere a bugetului pentru achiziții, dar și o atenționare serioasă pentru factorii decizionali responsabili de politica de editare și industria cărții. O altă măsură eficientă care ar contribui la soluționarea problemei existente ar fi organizarea activităților de advocacy ce pot atrage surse financiare, donații.

Tabelul 2. Analiza indicelui mediu de lectură pe tipuri de biblioteci: date statistice comparative 2018-2019

Tipul bibliotecii	Total utilizatori activi anul 2018	Total împrumuturi anul 2018	Împrumut per utilizatori activi anul 2018	Total utilizatori activi anul 2019	Total împrumuturi anul 2019	Împrumut per utilizatori activi anul 2019
Biblioteci naționale (2 biblioteci)	18 725	633 437	39	17 843	557 758	31
Biblioteci publice teritoriale (1 324 biblioteci)	776 830	11 472 061	15	767 416	11 148 580	15

Biblioteci ale instituțiilor de învățământ (1 317 biblioteci)	473 463	11 394 633	24	470 551	10 631 555	23
Biblioteci specializate (31 biblioteci)	17 324	680 031	39	15 224	701 567	46

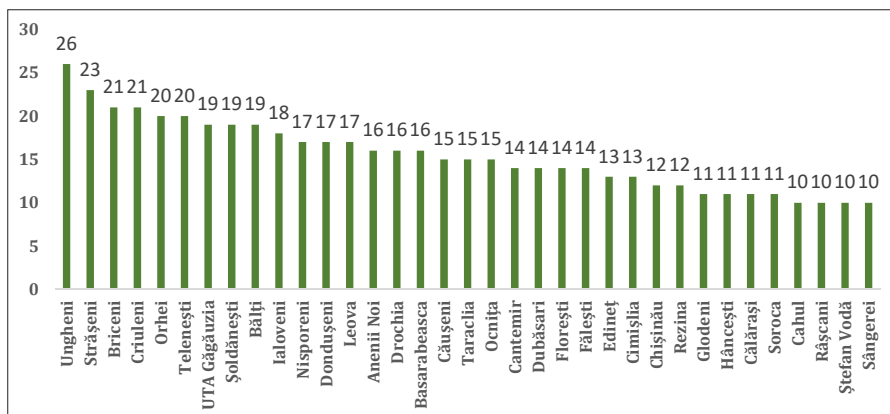
În baza analizei comparative pe tipuri de biblioteci din cadrul SNB, indicatorii anului 2018, în comparație cu anul 2019, demonstrează o creștere a indicelui mediu de lectură per utilizator în bibliotecile specializate – unul din motivele creșterii acestui indicator ar fi utilizarea mai vastă a documentelor electronice deținute de aceste biblioteci. De exemplu, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI) deține 22 600 de documente electronice.

Comparând datele statistice privind indicele mediu de lectură pe alte tipuri de biblioteci, observăm următoarea situație: biblioteci naționale – indicele mediu de lectură a scăzut puțin în anul 2019. O justificare ar fi că Biblioteca Națională deține o colecție de documente specială și este vizitată de un spectru mai deosebit de utilizatori cum ar fi: cercetători, doctoranzi, studenți etc.

În bibliotecile instituțiilor de învățământ, acest indice a scăzut nesemnificativ, iar în bibliotecile publice teritoriale, indicele mediu de lectură per utilizator activ, pe parcursul anilor 2018-2019, rămâne neschimbat.

Conform situațiilor statistice din anii 2018-2019, a fost elaborat un clasament privind evoluția indicelui mediu de lectură per utilizator activ pe raioane. Situația se prezintă în felul următor: în topul clasamentului se află bibliotecile din raionul Ungheni cu 26 cărți per utilizator activ, urmat de raionul Strășeni cu 23 cărți per utilizator activ, în raioanele Briceni și Criuleni acest indice reprezintă 21 de cărți per utilizator activ, iar în raioanele Orhei și Telenești – 20, urmează UTA Găgăuzia, raioanele Șoldănești și Bălți – 19 și raionul Ialoveni – 18 cărți per utilizator activ.

Diagrama 5. Clasamentul raioanelor privind indicele mediu de lectură în anul 2019

De aici se poate concluziona că în aceste raioane este mai evidentă grija organelor de decizie față de bibliotecă și față de membrii comunității. Completarea și actualizarea colecțiilor în aceste biblioteci sunt realizate și dezvoltate în raport cu nevoile de informare ale utilizatorilor prin mijloace financiare alocate de către fondatori.

Numeroase proiecte și programe culturale organizate de biblioteci fac ca mesajul *pro carte, pro lectură, pro bibliotecă* să fie auzit atât în rândurile cercurilor largi de cititori, cât și în rândurile decidenților de toate nivelurile. În anul 2019, în sistemul național de biblioteci au fost organizate 95 795 de activități (culturale, educaționale, științifice) de promovare a cărții și lecturii, dintre care 43 524 de expoziții de carte. În comparație cu anul 2018, numărul total de activități prezintă o creștere impunătoare: au fost organizate cu 1 355 de activități mai mult.

Pentru a spori interesul și atractivitatea utilizatorilor, în cadrul proiectelor și programelor *pro lectură*, bibliotecile aplică diverse forme de activitate, cum ar fi: lecturi cu voce tare, pe roluri; întâlniri cu scriitorii; expoziții cu prezentări de carte; cenacluri literare, ore de lectură. Totodată, se recurge și la tehnici mai moderne: plasarea pe pagina web și bloguri a celor mai solicitate titluri, pro-

movarea celor mai solicitate cărți în prezentări PowerPoint, diverse filmulețe plasate pe rețelele sociale Facebook, Twitter etc. Aceste programe au transformat bibliotecile în ateliere de lucru, în spații ale interferenței dintre joc, lectură, comunicare și informație, în care se modelează gustul pentru lectură.

Tabelul 3. Activități de promovare a lecturii organizate în SNB: date statistice comparative 2018-2019

Tipul bibliotecii	Nr. de activități (culturale, educaționale, științifice) anul 2018	din care pentru copii până la 16 ani	din care numărul de expoziții	din care pentru copii până la 16 ani	Nr. de activități (culturale, educaționale, științifice) anul 2019	din care pentru copii până la 16 ani	din care numărul de expoziții	din care pentru copii până la 16 ani
Biblioteci naționale (2 biblioteci)	1 333	1 108	301	133	1 774	1 498	283	141
Biblioteci publice teritoriale (1 324 biblioteci)	63 864	38 781	26 885	17 418	66 502	43 739	25 645	16 978
Biblioteci ale instituțiilor de învățământ (1 317 biblioteci)	28 689	21 512	19 298	14 350	26 827	19 518	17 110	12 063
Biblioteci specializate (31 biblioteci)	554	0	559	0	692	0	486	0

Concluzii:

Problema analfabetismului funcțional este în vizorul specialiștilor din cadrul instituțiilor educaționale, bibliotecilor etc. Bibliotecile pot stabili care organizații locale și naționale vor fi implicate în această activitate de diminuare a analfabetismului și pot dezvolta parteneriate cu ele, pentru a-și aduce contribuția prin resursele deținute și prin expertiza lor.

Bibliotecile de azi trebuie să se adapteze cerințelor societății, să țină pasul cu schimbările și modificările acestor cerințe, să se orienteze pe strategii de dezvoltare a comunicării cu utilizatorii, strategii de atragere a utilizatorilor noi, având în vedere faptul că-și adresează serviciile întregii comunități. Reieșind din rezultatele cercetărilor statistice anuale, realizate de Centrul de statistică al BNRM, bibliotecile din Republica Moldova sunt spații de în-

credere, deschise pentru toți, axate pe promovarea lecturii, informației, cunoașterii și culturii. Instituțiile din sistemul național de biblioteci au reușit să se adapteze și să se reinventeze pentru a face față necesităților în continuă schimbare ale oamenilor și comunităților.

Referințe bibliografice:

1. *DATE statistice comparative privind activitatea sistemului național de biblioteci între anii 2017-2019* [online]. [citat 20 septembrie 2020]. Disponibil: <http://bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca>
2. *LECTURA în familie – o condiție primordială pentru cultivarea dragostei de lectură a copiilor* [online]. [citat 19 septembrie 2020]. Disponibil: <https://bibliotecaciorescu.wordpress.com/publicatii/lectura-in-familie-o-conditie-primordiala-pentru-cultivarea-dragostei-de-lectura-a-copiilor/>
3. *LEGE cu privire la biblioteci*: [nr. 160 din 20 iulie 2017] [online]. [citat 19 septembrie 2020]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371219>
4. *RAPORT statistic centralizator privind activitatea sistemului național de biblioteci în anul 2018* [online]. [citat 20 septembrie 2020]. Disponibil: <http://bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca>
5. *RAPORT statistic centralizator privind activitatea sistemului național de biblioteci în anul 2019* [online]. [citat 20 septembrie 2020]. Disponibil: <http://bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca>
6. *REPUBLICA Moldova în PISA 2018* [online]. [citat 19 septembrie 2020]. Disponibil: https://ance.gov.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf
7. *SISTEMUL național de biblioteci din Republica Moldova: Studiu statistic 2017-2018* [online]. [citat 20 septembrie 2020]. Disponibil: <http://bnrm.md/files/publicatii/situatii%20statistice.pdf>
8. *SISTEMUL național de biblioteci din Republica Moldova: Studiu statistic 2017-2019* [online]. [citat 20 septembrie 2020]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Studiu%20statistic%202017-2019.pdf>